

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ЗАХИСТУ БІОРІЗНОМАНІТТЯ В УРСР

У конституціях, які були прийняті у першій половині ХХ ст., лише іноді можна зустріти досить загальні принципи що стосуються використання природних ресурсів - землі, її надр, тваринного світу. Але в другій половині ХХ ст., у зв'язку із екологічною кризою, в Конституціях країн Європи починають закріплюватися не лише основоположні принципи охорони природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, а й доповнюються положеннями щодо прав та обов'язків людини у сфері навколишнього середовища.

Конституція УРСР 1929 року законодавчо закріплювала основи нового економічного ладу, які були вирішальними передумовами для здійснення соціалістичної перебудови всього народного господарства шляхом індустріалізації країни і колективізації сільського господарства. “Вся земля, надра, ліси і води, — зазначалося в ст. 4 Конституції УСРР 1929 р. є соціалістичною державною власністю на визначених законодавством Союзу Радянських Соціалістичних Республік і Української Соціалістичної Республіки основах.” У Конституції УРСР 1937 року, у статті 6, майже дублювалося положення попереднього Основного Закону країни. Тобто, у Конституціях УРСР 1929 та 1937 років природні ресурси і навколишнє середовище республіки розглядалось лише з економічного боку, визначаючи їх “державною власністю, тобто всенародним добром.”

Конституції УРСР 1929 та 1937 років не містили статей в яких би йшла мова про захист навколишнього середовища чи біорізноманіття. На конституційному рівні ця проблема знайшла своє відображення після міжнародної Стокгольмської конференції 1972 року, коли Конституція УРСР 1978 року закріпила принципи охорони природних ресурсів багатств і поліпшення навколишнього середовища людини у ст. 18: “В інтересах нинішнього і майбутніх поколінь в Українській РСР здійснюються необхідні заходи для охорони і науково обгрунтованого, раціонального використання землі та її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, для збереження в чистоті повітря і води, забезпечення відтворення природних багатств і поліпшення середовища, яке оточує людину.”

Більш розгорнуте трактування отримали в Конституції УРСР 1978 р. обов'язки громадян. У статті 67 зазначався обов'язок громадян УРСР зберігати природу, охороняти її багатства.

У той же час, в Конституції СРСР 1977 року було визначено основні напрями діяльності вищих органів виконавчої влади у сфері навколишнього середовища. Зокрема, Рада Міністрів СРСР мала забезпечувати керівництво народним господарством і соціально-культурним будівництвом, розробляти і здійснювати заходи щодо забезпечення раціонального використання й охорони природних ресурсів. Крім того, створювалося 13 державних комітетів, серед яких і комітет по охороні природи.

Зрозуміло, що в основних законах передбачаються лише принципи, основоположні керівні засади, але вони стають опорою для законодавця і визначають основні шляхи політичної, економічної, соціальної та культурної діяльності країни.

Киян Марина Шарифівна
*к.ю.н., доц., кафедри історії держави та права
України та зарубіжних країн Національний
університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»*

КОНСТИТУЦІЙНЕ БУДІВНИЦТВО УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Ідеї пріоритетних національних цілей, загальнонаціонального інтересу, боротьба за конституційне визнання національної незалежності українського народу були пріоритетними у всі періоди існування української держави.

Історія 70-річного періоду державного існування СРСР, України досить багата і різноманітна. Так, в історії України була, наприклад, Конституція УНР 1918 р., в якій найшли втілення ідеї розподілу влади, рівності громадян перед законом, необхідності особливого захисту прав національних меншин.

Вивчення історії створення і прийняття конституційних документів має виняткове значення в сучасних умовах Української держави. Конституційні ідеї видатного вченого правознавця випускника Харківського університету М.М. Ковалевського (1851 - 1916 р.) депутата державної Думи від м. Харкова, якій був одним із авторів регламенту першого російського парламенту, засновані на концепції прогресу, соборності, взаємодопомоги, колективізму, на закономірності демократизації суспільства, втілилися в Конституції УНР 1918 р. (ст.ст. 5, 6, 69, 70 Конституції УНР). Конституційні ідеї М.М. Ковалевського - соборності і політичної самостійності України - в конституційній практиці сучасної незалежної України. Саме вони викладені в Преамбулі Конституції України 1996 р., ст. ст. 1, 5, 7, 11 Конституції України.

Конституційні ідеї М. С.Грушевського про повноваження і юридичну базу самоврядних областей втілені в життя Конституцією України 1996 р. (розділ XI Місцеве самоврядування). М. Грушевський вважав, що територія, яка містить один мільйон мешканців, повинна мати власне самоврядування. Визначальними для реорганізації держави, на думку М.Грушевського, є народність, географічне положення, демографія, а не історичні претензії деяких народів чи випадкові рішення бюрократії. М. Грушевський пропонував: «Щоб не було ніякої тісноти від власті людям, щоб вона не коверзувала людьми, не накидала їм своєї волі, не має бути іншої власті, тільки з вибору народного! Це називається устроєм демократичним — щоб народ сам собою управляв».

У 70-річному періоді конституційного будівництва радянської України були не тільки концепції диктатури пролетаріату, а й загальнонародної держави.